

Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:12

Opintiellä Helsinkiläisiä koulurakennuksia 1880–1980

Lukijalle

Helsingiläisiä koulurakennuksia koskevaa kokonais selvitystä ei ole aikaisemmin ollut olemassa. Kouluarkkitehtuuria ja sen arvoja on koko Suomessakin tutkittu vähän suhteessa koulujen suureen määrään. Teema ansaitsee kattavan ja laajan selvityksen, jotta ymmärrettäisiin miten suuresta kulttuurihistoriallisesta omaisuudesta koulurakennusten kohdalla on kysymys. Yksittäisen kohteen oikea arviointi on mahdollista vasta sitten, kun tunnetaan laajempi yhteys, kouluarkkitehtuurin kehitys, suunnitteluperiaatteet ja aikakauden muiden koulurakennusten arvot. On tärkeää, että myös erilaiset koulurakennuksissa tapahtuvat muutokset ja korjaukset voidaan toteuttaa tietoisena rakennuksen arkkitehtonisista, kaupunkikuvallisista ja historiallisista arvoista.

Helsingin koulurakennusten arkkitehtonisten, kaupunkikuvallisten ja historiallisten arvojen selvittämiseksi perustettiin kaupunkisuunnitteluviraston aloitteesta syksyllä 2002 virastojen välinen työryhmä. Selvityksen päämääräksi asetettiin koulurakennusten arvioinnin lisäksi sopiminen menettelytavoista, joiden avulla virastojen välisellä yhteistyöllä voidaan edistää kouluarkkitehtuurin arvojen säilymistä. Työryhmässä ovat olleet mukana arkkitehti TkT Leena Makkonen kaupunkisuunnitteluvirastosta, rakennustutkija Anne Salminen kaupunginmuseosta, johtava arkkitehti Tuija Pösö (kevääseen 2003 asti), johtava arkkitehti Marketta Savelainen ja projektiarkkitehti Anneli Nurmi opetusvirastosta sekä kaupunkikuva-arkkitehti Marjatta Uusitalo rakennusvalvontavirastosta.

Työryhmässä todettiin, että arviointityö vaatii mittavan ja laajan kartoituksen, jonka puitteissa tulee käydä paikalla kaikissa kouluissa. Selvityksessä on ollut mukana 135 koulurakennusta. Kohderyhmäksi valittiin kaikki ennen vuotta 1980 valmistuneet helsinkiläiset koulut¹. On katsottu, että tätä nuorempien rakennusten suojeluarvoja ei ole tarkoituksenmukaista vielä arvioida. Vanhimmat selvityksessä mukana olleet koulurakennukset ovat vuodelta 1880.

Laaja kartoitus- ja arviointityö käynnistyi keväällä 2003. Sen ovat tehneet Anne Salminen ja Leena Makkonen. Maastokäynneillä arvioitiin koulujen rakennustaiteellista laatua sekä rakennusten säilyneisyyttä alkuperäisessä tai sitä vastaavassa asussa. Tarkasteltavana olivat yhtä hyvin koulurakennusten sisätilat ja ulkoarkkitehtuuri kuin niiden asema kaupunkikuvassa. Selvityksessä eräänä arviointiperusteena oli myös kouluihin useasti liittyvä merkittävä kulttuurihistori-

allinen tausta. Näihin kriteereihin perustuen koulurakennukset arvioitiin ja jaettiin yhteensä neljään arvoluokkaan.

Maastokäyntien huomiot, luokitus sekä arviointiperusteet on kirjattu kaupunginmuseon laatimaan tietokantakortistoon. Koulukohtaiset kortit toimitetaan kaikkiin edellä mainittuihin virastoihin, jotka vastaavat koulurakennuksiin kohdistuvista kunnossapito-, perusparannus- ja laajennusprojekteista sekä suojelukaavoituksesta.

Raportti sisältää luettelon (Osa 2) selvityksessä mukana olleista koulurakennuksista arvoluokittain. Luettelon yhteydessä on kuvattu arviointikriteereitä ja luokituksen perusteita. Samassa yhteydessä on esitetty arvoluokittaiset suojelutavoitteet, joiden on tarkoitettu toimivan lähtökohtina kunnossapito-, perusparannus- ja laajentamishankkeissa samoin kuin suojelukaavoituksen ajankohtaistuessa suojelumerkintöihin liittyvissä yksityiskohtaisemmissa arvioinneissa.

Selvityksessä mukana olleiden koulujen joukosta on valittu viisitoista koulurakennusta, jotka esitellään tarkemmin (Osa 1). Eri-ikäisten koulurakennusten esittelyn myötä on haluttu tuoda esiin näkökohtia kouluarkkitehtuurissa tapahtuneesta kehityksestä. Tarkoitus on näin kuvata kunkin ajan ilmiötä, suunnitteluihanteita ja periaatteita sekä samalla havainnollistaa koulurakennuksiin sisältyviä erilaisia arvoja. Esiteltäviksi on valittu rakennukset, jotka mahdollisimman monipuolisella tavalla kuvastavat helsinkiläiskouluihin sisältyviä arkkitehtonisia, kaupunkikuvallisia ja historiallisia arvoja.

Raporttiin sisältyy myös luku, jossa kuvataan koulurakennuksiin kohdistuvia muutostarpeita. Toimintaa parantavat muutokset samoin kuin erityyppiset kunnossapito- ja perusparannustoimenpiteet ovat välttämättömiä varsin suurelle kulutukselle alttiissa koulurakennuksissa. Tämä selvitys toimii suunnittelua ohjaavana apuvälineenä, sen tavoitteena on edesauttaa kunkin kohteen arvoja kunnioittavien suunnitteluratkaisuiden löytymistä.

Raportin on laatinut Leena Makkonen. Taitosta on vastannut taiteilija Tove Ahlbäck. Valokuvalähteet on ilmoitettu kuvien yhteydessä. Raportissa on lähteenä käytetty kaupunginmuseon tietokannan tietoja sekä Joakim Hanssonin 1990–91 laatimia kantakaupungin rakennussuojeluinventoinnin tietokortteja.² Muut lähteet on ilmoitettu tekstin yhteydessä.

¹ Mukana eivät ole rakennukset, jotka on alun perin suunniteltu kouluiksi mutta toimivat nyt muussa käytössä (esim. Annantalo 1886 Gustaf Nyström, 1924 Gunnar Taucher ja 1985 P.Kuusela/HKR). Toisaalta mukana eivät ole myöskään rakennukset, jotka on suunniteltu muuhun tarkoitukseen ja otettu koulukäyttöön vasta vuoden 1980 jälkeen (esim. Katajanokan ala-asteen koulu 1840-luku Ernst Bernhard Lohrman ja 1984 Vilhelm Helander). Selvitykseen eivät sisälly myöskään ne rakennukset, jotka suurimmaksi osaksi ovat muussa käytössä, mutta joissa saattaa olla myös koulutiloja. Sairaalakoulut ovat oma erillinen koulutyypinsä, joten ne on myös jätetty tämän selvityksen ulkopuolelle.

² Joakim Hansson, Kantakaupungin rakennussuojeluinventoinnin kokonaistarkistus vv. 1990–1991.

Sisällysluettelo

Johdanto	6
Koulurakennusten suojeluarvot	6
Eri-ikäisiä koulurakennuksia	8
Arkkitehteja	9
Suojelutilanne	9
Osa 1	13
Helsinkiläisiä kouluja eri vuosikymmenillä	15
Koulurakennuksia ennen vuotta 1900	17
Svenska Normallyceum	18
Degerö lägstadieskola	21
1900-luvun ensimmäiset vuosikymmenet ja jugend-koulut	24
Kronohagens lägstadieskola	26
Cygnaeus lägstadieskola	30
1920-luvun klassismi	34
Tapanilan ala-asteen sivukoulu	35
Kaisaniemen ala-asteen koulu	37
Minervaskolan	40
Funkis saapuu	44
Ressun peruskoulu	45
Jälleenrakentamisen vuosikymmen	48
Munksnäs högstadieskola	49
1950-luku – uusia tuulia kouluarkkitehtuurissa	52
Pakilan ala-asteen koulu	54
Rudolf Steiner -koulu	58
Porolahden peruskoulu	61
1960-luvun betonikoulut ja rationaalisuus	64
Vartiokylän yläasteen koulu	66
Roihuvuoren ala-asteen koulu	70
1970-luku toi peruskoulun	74
Helsingin suomalainen yhteiskoulu	75
Blomängens lägstadieskola	80
Muutostarpeet ja säilyneisyys	84
Osa 2	87
Arviointi ja luokitus	88
Koulurakennukset 1880–1980 arvoluokittain	89
Suojelutavoitteet	93
Liitteet	
Liite 1: Helsinkiläiset puukoulut	94
Liite 2: Joitakin tietoja arkkitehdeista	95
Liite 3: Esimerkki kaupunginmuseon koulukohtaisesta kortista	98
Lähteet ja kirjallisuus	102
Kuvailulehti	103

© Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2004

Teksti ja kuvatoimitus: Leena Makkonen

Valokuvat: Kari Hakli (K.H.), Leena Makkonen (L.M.), Riitta Salastie (R.S.), Tove Ahlbäck (T.A.)
ja arkistolähteet

Karttojen suunnittelu ja toteutus: Sari Yli-Tolppa

Graafinen suunnittelu ja taitto: Millegraphia Oy / Tove Ahlbäck

Julkaisusarjan graafinen suunnittelu: Timo Kaasinen

Julkaisuprojektin koordinointi: Timo Kaasinen ja Leena Makkonen

Pohjakartta julkaistu kaupungingeodeetin luvalla § 010/2004

© Kaupunkimittausosasto, Helsinki 2004

Paino: Art-Print Oy, Helsinki 2004

ISSN 0787-9024

ISBN 952-473-348-x